

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 43 (1957)

Autor: G.G.
Nachruf: Sur canoni Placi Sigisbert Deplazes (1874-1956)

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 29.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

† Sur canoni Placi Sigisbert Deplazes

(1874 — 1956)

Ei fuss buc endretg, sche nus tralascassen de seregurdar cuortamein de Sur can. Placi Sigisbert Deplazes. Eis el gie staus en ses giuvens onns denter ils emprems collaboraturs digl Ischi, numnadamein dal temps che dr. C. Decurtins redigeva

quel, sustenius ch'el vegneva da ses fideivels collaboraturs: Sur Rest Giusep Caminada, prof. dr. P. Tuor, prof. dr. Sep Huonder, Sur dr. Gion Cahannes, sur Fl. Camathias e Sur canoni Pl. Sig. Deplazes.

Sur canoni Pl. Sig. Deplazes ei naschius per vigelgia s. Placi 1874 a Surrein-Sumvitg. Ses geniturs, solids e buns purs, ein stai Geli Benedetg Deplazes e sia mumma Mengia Degonda.

A scola eis el staus tier scolast Gion Antoni Deplazes, il capavel magister e curaschus ed intelligent redactur della «Seras d'unviern», «Fegls per promoziun della scola e dell'agricultura», compari ils anno 1866 e 67 tier Volmar e Manetsch a Glion.

Ha buca gest quei capavel magister giu gronda influenza sin il giuven scolar, Pl. Sig., igl exprimiu um de scola ed amitg dil pur suveran de pli tard? — A ductrina eis el staus ils onns de scola primara tier Sur canoni Tumaisch Beer, da lezzas uras plevon de Surrein che pretendeva buca pauc da ses scolarets.

Anno 1889 va el sin claustra a studegiar latin; ses conscolars de leu han era cumpignau el pli tard atras la veta de spiritual e professor: Rest Giusep Caminada, dapi 15 onns uestg de Cuera, prof. Hilari Mirer e Sur Cadieli, gl'emprem professor e suenter plevon de buna memoria. Il gimnasi finescha Pl. Sig. Deplazes a Nossadunnaun, per allura aunc far in onn la filosofia el liceum Alassio, Italia, ensemblamein cun siu conscolar R. G. Caminada. — Sco sur decan Ant. Schmid scriva, han els studegiu leu principalmein las enciclicas socialas de Papa Leo XIII.

Da 1897 — 1900 studegia el cun ils sura numnai amitgs la teologia a s. Leci, Cuera, sut l'egida d'enconuschents buns professors: Tumaisch Huonder, Gisler, Niederberger e Mader. — Ils 5 d'uost 1900 celebrescha el la messa nuviala a Surrein; 1900 — 1905 pastorescha el sco caplon de Zignau. Quei medem onn vegn el clamaus per l'empremaga sco prof. a Sviz per allura turnar ella patria igl atun 1910 sco moderatur dil seminari de s. Leci per dus onns.

El havess saviu star vinavon a Cuera, sco econom dil seminari e pli tard sco successur de sur can. Laim, plevon della catedrala, mo ha preferiu de turnar a Sviz per la secundaga, operond leu fritgeivlamein e cun grond success sco prefect e prof. entochen 1938; principalmein ella partizun tecnica, nua ch'el ha il bia dociu il tudestg e l'istoria della litteratura e quei cun gronda capaciad ed entusiasmus.

Da 1938 naven eis el puspei ella patria, gl'emprem a Surrein, lu per cuort temps a Nossadunna della Glisch ed ils davos 15 onns a R u n s, sur la Val Mulinauns, en si'atgna casa, nua ch' el ha tuttavia buca ruassau ella «Villa Riposo», mobein adina urau, luvrau e scret aschilunsch sco siu fleivel cor lubeva. El ei morts a Runs ils 23 de november 1956, ruasseivels e cuntents de finalmein puder far il sbargat en l'auter mund — en la vegliadetgna ded 82 onns, suenter haver surviu a Diu 57 onns sco spiritual ed educatur della giuventetgna. Quei fuss pia cuortamein detg il tscherchel de sia liunga zun meriteivla veta.

Igl autur de questa modesta regurdientscha ei vegnius mo treisga en contact personal cun Sur canoni Deplazes. L'empremaga a caschun che jeu vevel giu scret mia novelletta: «Ils ménders de Runcaglia» en in dils emprems Glogns, inspiraus che jeu erel staus dalla canzun d'Alfons Tuor «la crotscha exponida». Lezzaga veva quella stoda novelletta humoristica giu permalau Sur Deplazes, essend ch'in de ses pli tierparents era ualti complicaus en quei giug — senza che jeu smini la minima caussa, co ei steva veramein cun quei innocent eveniment de tschels onns. El veva scret a P. Baseli Berther — e selamentau. Lez citescha mei, e vesend che jeu erel innocents «sc'in aungel senza falliments», ha el lu intervegniu per mei tier Sur prof. Deplazes — e l'entira affera ha finiu cun ina cordiala risada! — Tgei tgaumalès ch'ins sa schiglioc far, cura ch'ins sa buca co tut stat en nos vitgs

La secundaga ha el — entras intervenziun de Sur Carli Fry — envidau en mei de vegnir inaga a Runs tier el sin viseta, «l'istoria della crotscha exponida seigi daditg e daditg perduada ed emblidada»

Lezzaga ha Sur Deplazes fatg sin mei l'impressiun d'in um real e prudent, l'impressiun d'ina vera personaliad. Nus havein seruschanau uras ed uras davart tuttas sorts problems della litteratura e cultura romontscha ed el ha encuraschau mei en pliras direcziuns: de tener stendiu cun las publicaziuns davart «l'istoria litterara dil sentiment religius en Surselva de messa», sco era cun la disposiziun tematica dil Glogn etc. Dapi lu havein nus correspondiu beinenqualga in cun l'auter ed jeu hai mo d'engraziar per ses buns e beinmanegionts cussegls.

Sco ins sa prender ord il sura, haveva Sur Deplazes, sperias stentas e lavurs de prof. e spiritual, oravontut grond inte-

ress per la litteratura religiosa e per nossa veglia cultura en-summa, e perquei eis ei buca de sesmarvegliar ch'el ha prestau en quella direcziun buna e stateivla lavur.

L'emprema publicaziun de tempra culturala, compara en Ischi VIII, 1906 (p. 122 e sqq): «Il pur sursilvan». Ei setracta cheu d'in studi social-politic e cultural. Quella lavur sincera e curaschusa, scretta ualti exact avon 50 onns, ei aunc oz actuala en ses pugns principials. All'entschatta de quella dat el ina clara e concisa survesta della questiun sociala en general, e muossa lu era ch'ei detti arisguard ils purs «fiergnas che tschetschan ora il bien saung dils purs». E lu damonda el: «Co stat ei da present (1906) cul pur en nossas valladas?» — «La pli gronda partida ch'exista sil mund ei quella dils malcuntents e compagne.» — «Tgei leis sesmarvegliar, sch'era biars della brenta dian: 'Il mender ei ozildi de far il pur'. La malcuntentientscha generala de nos purs ei denton ina malsogna importada dagl jester sco biaras autras» Il pur de tschels onns era loschs sin siu stan ed havess mai e pli mai brattau sia veta de lavurs culla bialaveta dils signurs. «La malcuntentientscha della clamada de pur ei buc ina segira enzenna de miseria sociala, per bia buc: 'Il pli ventireivels ein quels della classa mesauna, alla quala ils purs audan.' Biars fan il pur mo cun la bratscha, mo buca cul tgau. — Luvrar, spargnar ed esser cuntents cun quei ch'ins ha, ein ils principis morals ed economics dil pur!»

Allura interquera el «las raschuns per las qualas il stan puril va anavos tier nus e vegn tiel resultat: «Il liberalismus modern, las grondas expensas annualas.» Gie, el cloma gia quei ch'ins ha entochen ussa (cunzun ils davos onns) spaterlau e splattergnau ellas gasettas, mo aunc ditg buca realisau: «L'industria de casa, per cheutras augmentar las resursas dil pur.» Ils deivets vegnien principalmein dal spert modern: «la sempladad ei ida alla calicuta. Cheutras ei il pur muntagnard buca pli pur!»

Aunc mender ei «la febra dils megliers ded ir egl jester». La veta de famiglia ei semidada. «In parents vegneva numnaus 'in dils nos'» Ed oz? (di el gia 1906): «Biars seturpegian de far il pur» «Perfin ils vegls bials nums della glied, ein buca pli d'engrau: Gelgia dat Julia, Gieri Georg, Vrona Veronica, Rest Christian, Brida Brigitta etc. . . .!» «Tut vul cantar las notas pli ault che quei ch'ellas ein screttas: Ins ha exempels co praus e casa vegnan vendi cun lev cor. Quei ei veta americana!»

Ils remiedis: «Uniuns purilas, luvrar e spargnar, schar star igl alcohol.... buc emblidar ch'il pur dependa il pli fetg da Niessegner: 'Ura e lavura..'» Ed aschia vinavon. L'entira, bein-scretta lavur ei aunc oz in valeivel bien spieghel pil pur muntagnard.

In'otra lavur, publicada egl Ischi, ei siu prus e diligent studi historic: «La pleiv de Surrein», ina contribuziun a nossa historia della Cadi che cumpeglia buca meins che 140 paginas e che fa fetg endament il stupent studi da P. Baseli Berther: «Baselgias, capluttas e spiritualesses della Val Tujetsch». — Ils de Surrein san esser loschs e cuntents de quella buna historia de lur vischinadi. —

Tut speciala carezia e premura ha Sur canoni Deplazes demussau da neuenneu per la litteratura religiosa della casa cristiana. Aschia ha el duront onns e decennis luvrau al «Cudisch dils Evangelis», il «Gofiné» de nies pievel romontsch che sesanfla oz en bunamein mintga casa; quel ei comparius 1930 sco «ediziun dell'uniun diocesana de cultus, stampa de Giusep Condrau, Mustér» (800 paginas, grond format quart cun numerusas illustraziuns). — «Ils davos onns (de quella immensa lavur) ha el survegniu in collaboratur ella persuna de prof. dr. Cahannes, il qual ha preparau il text definitivamein per la stampa.»

Dapli ha el aunc compilau ed ediu ils sequents cudischs d'edificaziun e devoziun: «La devoziun de s. Giusep» (1943 per la III. ga); «Nossa s. Messa», sco era las brochuras instructivas-religiusas ed educativas «S. Gion Bosco», «S. Cottolengo», «Lètgs mischedadas» ed autras, comparidas el «Pelegrin» ed ils davos onns aunc siu bi cudisch de «Nossadunna», tut buna litteratura de diever per la casa cristiana!

Bein ch'el era oravontut spiritual e sribent religios, ha el mai zuppau siu grond plascher e sia capientscha per la tecnica moderna, per las ovras d'electricidad e per tut progress economic en survetsch de nies pievel muntagnard. El ei pia staus, sco nies pievel s'exprima bugen: «In bien um de Diu e dil mund.»

R. I. P.

Gm Ga

(Nb. Pli bia mira: «Hochw. Herrn Canonicus Placidus Sigisbert Deplazes», B. T. nr. 280, 1956; il medem necrolog da Sur decan Ant. Schmid era ella Romontscha. Allora il necrolog da Sur Fidel Cadalbert en «Disentis» nr. 4, 1956, p. 86—88; «Pelegrin» dil schaner 1957, necrolog da Sur G. Durschei; «Titlisgrüsse», che Sur Pl. Sig. ha da siu temps sez giu fundau e redigiu biars onns.)